

תורה אור • פרשת ויגש • מאמר 1

ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני וגו'

”ויגש אליו יהודה”

מה שנמוך ביותר בסדר הנוכחי, הארץ ויהודה המקבל, מושרש למעלה מכול, והוא הראשון במחשבתו של ה'; הביטול שלו נובע משורש זה — הביטול של המחשבה עצמה. המשכן העשוי עץ הלך לפי הסדר של ימינו, שבו המשפיע למעלה מן המקבל; בית המקדש העשוי אבן צפה את העתיד, שבו מלכות תהיה "עטרת בעלה" ויהודה יתרומם מעל יוסף.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

[/likuteitorah.com/he/torah-ohr/vayigash/1](https://likuteitorah.com/he/torah-ohr/vayigash/1)

הנקודה

מה שנמוך ביותר בסדר הנוכחי, הארץ ויהודה המקבל, מושרש למעלה מכול, והוא הראשון במחשבתו של ה'; הביטול שלו נובע משורש זה – הביטול של המחשבה עצמה. המשכן העשוי עץ הלך לפי הסדר של ימינו, שבו המשפיע למעלה מן המקבל; בית המקדש העשוי אבן צפה את העתיד, שבו מלכות תהיה "עטרת בעלה" ויהודה יתרומם מעל יוסף.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר שואל מדוע המשכן נבנה בעיקר מעץ, והארץ שימשה בו רק כרצפה, ואילו בית המקדש נבנה מאבן ומעפר, וקורות ארז שימשו בו רק לתמיכה. מבין ארבעת הממלכות – דומם, צומח, חי ומדבר – הדומם הוא הנמוך ביותר, ובכל זאת הארץ מצמיחה את כל הצומח. הסיבה לכך היא שסוף מעשה במחשבה תחילה: בבריאה השמים קדמו, אך במחשבתו של ה' הארץ קדמה לכול. שפלותה, כשהיא נרמסת תחת כל רגל, מבטאת את הביטול של המחשבה עצמה, חשב מ"ה. המשכן, שהיה דירת עראי, הלך לפי הסדר הנוכחי: הארץ למטה, קירות עץ למעלה, ועל הכול יריעות ועורות. בית המקדש, שהיה דירת קבע והקדמה למה שיהיה לעתיד לבוא, נבנה מאבן, משום שאז מלכות, "הארץ", תהיה "עטרת בעלה". יוסף, שפירושו "תוספת", הוא הארז הצומח, ז"א; יהודה, שפירושו "הודאה", הוא הארץ המבוטלת, מלכות. כעת יהודה ניגש אל יוסף כדי לקבל ממנו; לעתיד לבוא הם יהיו לאחד, ויהודה יתרומם למעלה, כפי שמנבאים שני העצים של יחזקאל ומלכות דוד. ירבעם, שחסרה לו ענווה זו, סירב ללכת בעקבות דוד.

מבנה

1	השאלה: עץ ואבן	11
מדוע נבנה המשכן בעיקר מעץ, והארץ הייתה רק מתחת לרגליים, ואילו בית המקדש נבנה מאבן ומעפר, והעץ שימש בו רק לתמיכה?		
2	סוף מעשה במחשבה תחילה	3-21
הארץ היא הנמוכה ביותר מבין ארבעת הממלכות, ובכל זאת היא מצמיחה את כל הצומח, משום שבמחשבתו של ה' היא קדמה, אף שבמעשה הבריאה השמים קדמו.		
3	המשכן והסדר הנוכחי	6-41
המשכן הוזני הלך לפי סדר העולמות כפי שהם משתלשלים כיום: רצפה של ארץ, קירות ארז למעלה, ועל הכול יריעות ועורות; בית המקדש, ביתו הקבוע של ה', צפה את העתיד.		
4	בית המקדש והסדר העתידי	8-71
בית המקדש נבנה מאבן, משום שמלכות, "הארץ", תהיה לעתיד לבוא עטרה; הביטול של הארץ נובע משורשה במחשבה, ולכן העץ במקדש היה חיסרון, וההשתחויה שבתפילה היא בבחינת "דומם".		
5	יוסף ויהודה	12-91
יוסף, הארז הצומח, הוא ז"א; יהודה, הארץ המבוטלת, הוא מלכות. כעת יהודה ניגש אל יוסף כדי לקבל ממנו, אך לעתיד לבוא מלכות, המיוסדת על חכמה, תתרומם למעלה.		

שני העצים של יחזקאל מנבאים את האיחוד של יוסף ויהודה תחת דוד; ירבעם והמרגלים, שחסרה להם ענווה, לא יכלו לקבל את התרוממות ה"ארץ".

מושגים

דומם, צומח, חי ומדבר דומם צומח חי מדבר

ארבעת הממלכות המצויות בכל עולם. בסדר הנוכחי כל אחת גבוהה מזו שלפניה, אך לארץ הדוממת יש השורש הגבוה ביותר.

סוף מעשה במחשבה תחילה סוף מעשה במחשבה תחילה

מה שמושלם אחרון נועד מלכתחילה. הארץ, האחרונה בבריאה, הייתה ראשונה במחשבתו של ה', ואילו השמים, הראשונים בבריאה, היו אחרונים במחשבה.

דירת עראי ודירת קבע דירת עראי / דירת קבע

המשכן היה דירת עראי של ה' והלך לפי הסדר הנוכחי; בית המקדש היה דירת הקבע שלו והקדמה למה שיהיה לעתיד לבוא.

ביטול ביטול

הנחת תחושת העצמיות של האדם בצד. הארץ, הנרמסת תחת הרגליים, מבטאת זאת, והיא גבוהה מאהבה ויראה של המדות.

חשב מ"ה וכח מ"ה חשב מ"ה / כח מ"ה

משחק מילים על מחשבה ועל חכמה: בשתייהן מופיעה המילה "מה", המבטאת את הביטול שבדברי משה: "ונחנו מה".

אשת חיל עטרת בעלה אשת חיל עטרת בעלה

מלכות, המקבל, תתרומם לעתיד לבוא ותהיה עטרה למעלה מז"א, המשפיע.

אבא יסד ברתא אבא יסד ברתא

מלכות ("יראה תתאה") מיוסדת על חכמה ("יראה עילאה"); לעתיד לבוא היא תתרומם ותיכלל בשורשה.

קטע 1 • 11

השאלה: עץ ואבן

1 ויגש אליו יהודה¹ ויאמר בי² אדוני וגו'. הנה כתיב קורות בתינו ארזים³ וגו'. והנה י"ל ההפרש בין המשכן לבית עולמים⁴ שהמשכן הי' מארזים

"ויהודה ניגש אליו ואמר: בי, אדוני" וגו'. והנה כתוב: "קורות בתינו ארזים" וגו'. ויש להבין את ההבדל בין המשכן לבית עולמים, שהמשכן היה עשוי ארזים,

המאמר פותח בפסוק שבו יהודה ניגש לבקש מיוסף על בנימין, בשעה שהאחים עדיין אינם יודעים מי הוא, ומעמיד לצדו פסוק משיר השירים על בתים שקורותיהם עשויות ארזים. השאלה היא מה מבדיל בין המשכן, המקדש הנייד של המדבר, לבין בית המקדש הקבוע בירושלים, "בית עולמים", החל בעובדה שהמשכן נבנה מעץ.

כמ"ש עצי שטים עומדים⁵ והמכסה הי' מיריעות עזים ועורות אילים ועורות תחשים כו' והבהמ"ק הי' מאבנים ועפר דוקא⁶

כמו שכתוב: "עצי שטים עומדים", והכיסוי היה מיריעות עזים, מעורות אילים ומעורות תחשים וכו'; ואילו בית המקדש היה עשוי דווקא מאבנים ומעפר

הפסוק "עצי שטים עומדים" מתאר את הקרשים הזקופים שיצרו את קירות המשכן; המאמר מכנה אותם "ארזים", וחז"ל מונים את השיטה בין מיני הארזים. מעל הקירות היו פרושות יריעות עשויות שיער עזים וכיסויים מעורות אילים ותחשים, ואילו בית המקדש נבנה מאבן ומעפר.

(שאסור לעשות בו עץ בולט⁷ ואכסדראות של עץ^{8,9} כמ"ש הרמב"ם¹⁰ פ"א מהל' בית הבחירה וע' בס' החינוך מצוה תצ"ב) רק שהיו כלונסאות של ארז^{11,12} בתקרת האולם כו'

(שכן אסור לעשות בו עץ בולט ואכסדרות של עץ, כפי שכותב הרמב"ם כפרק א מהלכות בית הבחירה; וראו ספר החינוך, מצווה תצ"ב), אלא שהיו קורות ארז בתקרת האולם וכו'.

בסוגריים מציין אדמו"ר הזקן שההלכה אוסרת לבנות את בית המקדש מעץ בולט או מאכסדרות עץ, כפי שפוסק הרמב"ם וכפי שנידון בספר החינוך. העץ היחיד שהיה בו היה קורות ארז בתקרת האולם, אולם הכניסה שלפני ההיכל.

וצ"ל זה מפני מה במשכן היו הארזים עיקר בבנין והעפר הי' רק בקרקע המשכן למטה.¹³

ויש להבין מדוע במשכן היו הארזים עיקר הבנין, ואילו העפר היה רק ברצפת המשכן, למטה.

שאלת המאמר היא: מדוע העץ היה החומר העיקרי במשכן, ואילו העפר היה רק בקרקע שמתחתיו?

ובמקדש נהפוך הוא שהיו האבנים והעפר העיקר שאפי' הגג הי' מהן ולא היו עצים רק כלונסאות של ארז הנ"ל שהיו טפלים לעיקר הבניין.¹⁴

ובמקדש היה ההפך: האבנים והעפר היו עיקר הבניין, עד שגם הגג היה עשוי מהם, ולא היה בו עץ אלא קורות הארז שהוזכרו לעיל, שהיו טפלות לעיקר הבניין.

בבית המקדש היחס היה הפוך. האבן והעפר היו חומרי הבניין כולו, אפילו בגג, וקורות הארז היו רק תוספת למבנה האבן.

קטע 2 • 21-3

סוף מעשה במחשבה תחילה

2 והענין כי הנה ידוע שיש בכל עולם ד' בחי' דצח"מ והדומם הוא למטה במדרגה מצומח והצומח למטה מן החי כו'.

ההסבר הוא שכידוע, בכל עולם יש ארבעה סוגים: דומם, צומח, חי ומדבר. הדומם נמוך בדרגתו מן הצומח, והצומח נמוך מן החי וכו'.

התשובה מתחילה בחלוקה הידועה של הבריאה לארבע ממלכות: הדומם (מינרלים ואדמה), הצומח (צמחים), החי והמדבר (האדם). כל ממלכה גבוהה מזו שקדמה לה.

והעילוי שבכולם הוא בחי' המדבר ולכאורה תמוה דא"כ מפני מה הארץ דוקא תוציא צמחה¹⁵ שהצומח יהי' גדל ונולד ונמשך מעפר הארץ הלא הצומח הוא למעלה מהדומם שהוא העפר.

והדרגה הנעלית מכולן היא המדבר. לכאורה הדבר תמוה: אם כך, מדוע דווקא הארץ "תוציא את צמחה", כך שהצומח גדל, נולד ונמשך מעפר הארץ? והרי הצומח גבוה מן הדומם, שהוא העפר.

האדם, שהוא המדבר, הוא הנעלה מכולם. הדבר מעורר תמיהה: אם הצמחים גבוהים מן הארץ, מדוע הם צומחים מן הארץ, הדרגה הנמוכה, כך ש"הארץ תוציא את צמחה"?

אך הענין דלא ראי זה כראי זה שאע"פ שהדומם למטה במדרגה מן הצומח עכ"ז יש בו מעלה יתירה מצד שרשו שלמעלה מבחי' צומח וחי כו'.

אלא ההסבר הוא שמעלתו של זה אינה כמעלתו של זה: אף שהדומם נמוך בדרגתו מן הצומח, בכל זאת יש בו יתרון מצד שורשו, שהוא למעלה מבחינת הצומח והחי וכו'.

התשובה היא שלכל דרגה יש יתרון משלה. הדומם נמוך בדרגתו הגלויה, אך שורשו גבוה משורשי הצומח והחי.

דהנה ידוע מחלוקת התנאים¹⁶ בגמ' (חגיגה יב.)¹⁷ חד אמר שמים קדמו¹⁸ לארץ כמ"ש בראשית ברא¹⁹ כו'

הרי ידועה מחלוקת התנאים בגמרא (חגיגה יב.), שיש אומרים שהשמים קדמו לארץ, כפי שכתוב "בראשית ברא" וכו',

כדי להסביר את עניין השורש, המאמר מביא מחלוקת המופיעה בגמרא, במסכת חגיגה, בשאלה אם השמים או הארץ נבראו תחילה. הדעה האחת מסתמכת על הפסוק הראשון בתורה, שבו השמים נזכרים לפני הארץ.

את השמים ואת הארץ²⁰ וח"א ארץ קדמה כמ"ש ביום עשות²¹ כו' ארץ ושמים ואלו ואלו דא"ח שבמחשבה ארץ קדמה לשמים וכשברא ברא השמים תחלה.²²

"את השמים ואת הארץ". ויש אומרים שהארץ קדמה, כפי שכתוב "ביום עשות" וכו', "ארץ ושמים". ו"אלו ואלו דברי אלקים חיים": במחשבה הארץ קדמה לשמים, וכשברא, ברא תחילה את השמים.

הדעה האחרת מסתמכת על פסוק שבו הארץ נזכרת תחילה. בעזרת הביטוי של הגמרא לשתי דעות ששתיהן אמת, "אלו ואלו דברי אלקים חיים", המאמר מקבל את שתיהן: במחשבת ה' הארץ קדמה, ואילו במעשה הבריאה השמים נבראו תחילה.

3 והענין כי סוף מעשה²³ במח' תחלה פי' כי הארץ לפי שהיא סוף מעשה ע"כ שרשה במח' היא בבחי' תחלת המחשבה²⁴

ההסבר הוא ש"סוף מעשה במחשבה תחילה". כלומר, מכיוון שהארץ היא סוף המעשה, שורשה במחשבה הוא בבחינת תחילת המחשבה,

"סוף מעשה במחשבה תחילה" הוא משפט מתוך הפיוט לשבת "לכה דודי": מה שנשלם אחרון, תוכנן תחילה. הארץ, שהיא השלב האחרון בבריאה בפועל, שורשה אפוא בראשית מחשבתו של ה'.

אבל השמים שהם תחלת המעשה הם אחרוני במחשבה כי זהו הכלל שהסוף מעשה עולה תחלה במחשבה²⁵ ולכך הצומח למעלה מהדומם

ואילו השמים, שהם תחילת המעשה, הם אחרונים במחשבה. זהו הכלל: מה שהוא סוף המעשה עולה תחילה במחשבה. ולכן הצומח נעלה מן הדומם,

השמים, שנבראו ראשונים בפועל, היו אחרונים במחשבה. בסדר העשייה, העליון בא תחילה, ולכן הצומח נעלה מן הדומם.

וכן החי למעלה מהצומח כו' שזהו כפי סדר ההשתלשלות דדצח"מ בעולמות שבחי הדומם ועפר הארץ הוא בחי' סוף מעשה וצומח וחי למעלה ממנו במדרגה

וכך גם החי נעלה מן הצומח וכו'. כך הוא לפי סדר ההשתלשלות של דומם, צומח, חי ומדבר בעולמות: בחינת הדומם ועפר הארץ היא בחינת "סוף מעשה", ואילו הצומח והחי נעלים ממנה בדרגה.

גם החי נעלה מן הצומח. בסדר שבו ארבעת הסוגים משתלשלים בעולמות, עפר הארץ הדומם הוא השלב האחרון.

והוא ענין שמים קדמו לארץ. ומי"מ מצד שרשן במחשבה הקדומה הרי ארץ דוקא קדמה לכולם במחשבה.

וזהו עניין "שמים קדמו לארץ". ואף על פי כן, מצד שורשן במחשבה הקדומה, דווקא הארץ קדמה לכולן במחשבה.

סדר ההשתלשלות הוא משמעותו של "שמים קדמו לארץ". אולם במחשבה הקדומה, הארץ קדמה לכל שאר הבחינות.

לכן דוקא בה יש הכח והיכולת להוציא צמחה²⁶ מצד שרשה הנעלה ולכן הצומח והחי והמדבר כולם מקבלים ממנה כו':

לכן דווקא בה יש הכוח והיכולת "להוציא צמחה", מכוח שורשה הנעלה; ולכן הצומח, החי והמדבר מקבלים ממנה וכו'.

בזכות שורשה הנעלה, דווקא לארץ יש הכוח להצמיח, והצמחים, בעלי החיים ובני האדם מקבלים ממנה את מזונם. בכך נפתרת התמיהה שהועלתה בפסקה 2.

קטע 3 • 41-6

המשכן והסדר הנוכחי

4 והנה במשכן לא היה נמצא עדיין תכלית השלימות שהיה רק דירת עראי^{27,28} של הקב"ה.

והנה, במשכן עדיין לא הייתה השלמות המוחלטת, שכן הוא היה רק משכן זמני של הקדוש ברוך הוא.

המשכן עדיין לא הגיע לשלמות המוחלטת: הוא היה רק משכן זמני לה', שנישא ממקום למקום במדבר.

כמ"ש ואהיה מתהלך באהל²⁹ ובמשכן כו'. לכך נעשה כפי אופן סדר השתלשלות העולמות איך שנבראו כסדרן שבזה שמים קדמו לארץ.

כמו שכתוב: "וְאֶהְיֶה מְתִלֵּךְ בְּאֶהֱלִי וּבִמְשֻׁכָּןִי" וכו'. לכן הוא נבנה לפי סדר השתלשלות העולמות, כפי שנבראו בזה אחר זה, כך שהשמים קדמו לארץ.

דברי ה' אל דוד המלך באמצעות נתן הנביא, "וְאֶהְיֶה מְתִלֵּךְ בְּאֶהֱלִי וּבִמְשֻׁכָּןִי", מתארים את המשכן הזמני הזה. מכיוון שהיה זמני, המשכן נבנה לפי הסדר הנוכחי של העולמות, שבו השמים קודמים לארץ.

5 ולכן כותלי המשכן היו מקרשים שהן בחי' צומח. ורק קרקע המשכן הי' מעפר. שזהו כמו שהוא

בהשתלשלות שהצומח למעלה מן הדומם

לכן קירות המשכן היו עשויים מקרשים, שהם מבחינת הצומח, ורק רצפת המשכן הייתה עשויה עפר. כך הוא גם בהשתלשלות, שבה הצומח נמצא למעלה מן הדומם.

קירות המשכן היו עשויים מקרשי עץ, השייכים לממלכת הצומח, ורק רצפתו הייתה עשויה עפר. הדבר תואם את הסדר הנוכחי, שבו הצומח נמצא בדרגה גבוהה מן הדומם.

ולכן נעשו הקרשים מארזים שהארז גדל בגובה מאד שזהו בחי' העליונה שבצומח כו' למעלה מעלה מבחי' הדומם שאין בו תוספת וגידול כלל.

לכן נעשו הקרשים מארזים, שכן הארז גדל לגובה רב מאוד, והוא מייצג את הדרגה העליונה ביותר בצומח וכו' — למעלה הרבה מאוד מבחינת הדומם, שאין בו תוספת או צמיחה כלל.

הקרשים היו עשויים מארז, הגדל לגובה יוצא דופן, ולכן מייצג את הצורה הנעלית ביותר של הצומח. לעומתו, הדומם אינו מוסיף על עצמו ואינו צומח כלל.

6 והמכסה על המשכן היה מיריעות ומעורות אילים ותחשים כו' שהוא בחינת החי שלמעלה במדרגה גם מבחי' הצומח.

והכיסוי שעל המשכן היה מיריעות ומעורות אילים ותחשים וכו', שהם מבחינת החי, שמדרגתו גבוהה אף מבחינת הצומח.

כיסויי המשכן היו יריעות ועורות בעלי חיים, כלומר מן החי, שמדרגתו גבוהה אף מזו של הצומח.

לפיכך היריעות שהם בחי' המקיפים שהיו פרושי' על כותלי המשכן היו מבחי' חי שהוא למעלי' מבחי' צומח שממנו נעשו כותלי המשכן.

לכן היריעות, שהן בבחינת המקיפים ונפרשו מעל קירות המשכן, היו מבחינת החי, הגבוהה מבחינת הצומח שממנו נעשו קירות המשכן.

היריעות שנפרשו מעל הקירות נקראות מקיפים — דברים המקיפים את מה שמתחתיהם ונעלים ממנו, כפי שמכונה הדבר בחסידות. בהתאם לכך, הן היו מן החי, שמדרגתו גבוהה מזו של הצומח, שממנו נעשו הקרשים שעליהם נפרשו.

נמצא שכ"ז נעש' כפי סדר מעלת ומדרגת ההשתלשלות בהשתלשלותן ובריאותן מלמעלמ"ט שהוא בחי' שמים קדמו כו'. אבל במקדש היה נמצא בו תכלית השלימות כי היה דירת קבע³⁰ של הקב"ה

נמצא שכל זה נעשה לפי סדר המעלה והמדרגה של ההשתלשלות, כפי שהעולמות משתלשלים ונבראים מלמעלה למטה, שהיא בחינת "השמים קדמו" וכו'. אבל בבית המקדש היה גילוי של השלמות העליונה ביותר, שכן הוא היה דירת קבע של הקדוש ברוך הוא.

המשכן היה ערוך אפוא בדומה לסדר העולמות, מלמעלה למטה: החי מעל הצומח, והצומח מעל הדומם — כסדר של "השמים קדמו". לעומתו, בית המקדש היה דירת הקבע של ה', ובה נגלתה השלמות העליונה ביותר.

כמ"ש זאת מנוחתי עדי עד³¹ שהי מעין עוה"ב מה שיהי באלף השביעי כשיהי מנוחה לחיי העולמים שאז תתעלה הארץ עליונה שהיא בחי מלי דאצי להיות למעלה מכולם.

כמו שכתוב: "זאת מנוחתי עדי עד", שכן הוא היה מעין העולם הבא, מעין מה שיהיה באלף השביעי, כאשר תהיה "מנוחה לחיי העולמים"; אז תעלה הארץ העליונה, שהיא בחינת מלכות דאצילות, ותהיה למעלה מכולן.

הפסוק "זאת מנוחתי עדי עד", הנאמר על ציון, מבטא את היותו של בית המקדש מקום של קבע, מעין האלף השביעי — תקופת המנוחה השלמה. אז תעלה "הארץ העליונה", מלכות דאצילות, המדרגה האחרונה מבין המידות האלוניות, ותהיה למעלה מכולן.

קטע 4 • ו' 8-7

בית המקדש והסדר העתידי

7 וכמ"ש אשת חיל עטי"ב³² שתהי עטרת לע"ל לז"א דאצילות. והיינו מצד שרשה שעלתה במחשבה הקדומה תחלה ארץ קדמה לשמים.

וכמו שכתוב: "אשת חיל עטרת בעלה" — לעתיד לבוא תהיה עטרה לז"א שבאצילות. כלומר, בזכות שורשה, שעלתה תחילה במחשבה הקדומה: "ארץ קדמה לשמים".

בלשון הקבלה, "אשת חיל" היא מלכות, הבחינה המקבלת, ו"בעלה" הוא ז"א, המדות שבעת משפיעות לה. לעתיד לבוא היא תהיה עטרה מעליו. שינוי זה נובע משורשה, שקדם לכל במחשבה הקדומה.

לכן אף בבהמ"ק שהי מעין עוה"ב נעשה עיקר הבית מאבנים ועפר שהם בחי דומם שאף הגג והמעזיבה שהיא בחי המקיף נעשה מאבנים ועפר

לכן, אפילו בבית המקדש, שהיה מעין העולם הבא, עיקר הבית נעשה מאבנים ומעפר, שהם בחינת דומם; כך שגם הגג והמעזיבה, שהם בחינת המקיף, נעשו מאבנים ומעפר,

מכיוון שבית המקדש הקדים והמחיש את העתיד, הוא נבנה בעיקר מאבן ומעפר, שהם דומם. גם הגג ושכבת הטיח שעליו, המקיפים את הבניין מלמעלה בבחינת מקיף, היו עשויים מאבן ומעפר.

ולא מארזים שהוא כפי מה שיהיה לע"ל שבחי ארץ קדמה אי"ח עטי"ב מצד שרשה כו'

ולא מארזים. הדבר תואם את הסדר שיהיה לעתיד לבוא, כאשר בחינת "ארץ קדמה" תהיה "אשת חיל עטרת בעלה", בזכות שורשה וכו'.

הגג לא נעשה מארזים, משום שבית המקדש שיקף את הסדר העתידי, שבו ה"ארץ", ששורשה קודם במחשבה, נעשית לעטרה.

רק שכלונסאות של ארז שהיה בהתקרה הם היו בחי' תמכין לבד לעיקר התקרה הנעשה מבחי' דומם וכענין תמכין דאורייתא. (ועמ"ש במ"א ע"פ מחר חדש³³ במ"ש יהונתן לדוד ואנכי אהיה לך למשנה כו'): ³⁴

אלא שכלונסאות הארז שבתקרה היו רק בחינת תמכין לעיקר התקרה, שנעשתה מבחינת דומם, בדומה לענין תמכין דאורייתא. (ועיין מה שכתוב במקום אחר על הפסוק "מחר חודש", בענין מה שאמר יהונתן לדוד: "ואנכי אהיה לך למשנה" וכו').

כלונסאות הארז המעטות שבתקרה רק תמכו בגג האבן, בדומה ל"תמכין דאורייתא" — כינוי למה שמחזיק את התורה אך אינו התורה עצמה. הסוגריים מפנים למאמר אחר, על דברי יהונתן לדוד: "ואנכי אהיה לך למשנה", שבו יורש שאול המלך מקבל עליו להיות שני לדוד מושבט יהודה.

8 והנה נראה בעליל ג"כ בחי' זו שיש בהארץ מעלה יתירה והוא בחי' הביטול שיש בה שהיא מדרס תחת כפות רגלי הכל³⁵ משא"כ הצומח שגדלים בגובה והתנשאות כו'.

והנה גם מעלה זו ניכרת בכירור: יש בארץ יתרון נוסף, והוא הביטול שבה, שהרי היא נרמסת תחת כפות רגליהם של הכול; מה שאין כן הצומח, הגדל לגובה ומתנשא וכו'.

יתרונה של הארץ ניכר לעין: היא מונחת תחת רגליהם של הכול, ביטוי לביטול מוחלט. הצמחים, לעומתה, גדלים כלפי מעלה ומתנשאים.

ובטול זה נמשך מצד שרשה הנעלה במחשבה שהמחשבה היא בחי' חשב מ"ה שהוא תכלית הביטול כמ"ש מרע"ה ונחנו מ"ה.³⁶

וביטול זה נמשך משורשה הנעלה שבמחשבה, שכן המחשבה היא בחינת "חשב מה", שהיא תכלית הביטול, כמו שאמר משה רבנו עליו השלום: "ונחנו מה".

ביטולה של הארץ נובע משורשה שבמחשבה. את אותיות המילה "מחשבה" אפשר לקרוא גם "חשב מה" — "מה?" המבטא ביטול מוחלט; זהו אותו "מה" שבו אמרו משה ואהרן על עצמם: "ונחנו מה".

ומשם נמשך ומתלבש בחי' הביטול בארץ ומצד זה תתעלה לעי' להיות עט"ב לכן היה בהמ"ק מאבנים דוקא

ומשם נמשכת ומתלבשת בארץ בחינת הביטול, ומשום כך היא תתעלה לעתיד לבוא ותהיה "עטרת בעלה". לכן בית המקדש היה עשוי מאבנים דוקא.

הביטול שבמחשבה נמשך ומתלבש בארץ, ובזכותו תתרומם הארץ בעתיד ותהיה לעטרה. זו גם הסיבה שבית המקדש היה צריך להיבנות מאבן.

(וכמ"ש ג"כ במ"א ע"פ מזמור שיר חנוכת הבית^{37,38} דלכך אמרו בגמרא על כורש שהחמיץ במה שחזר וצוה לערב בחי' צומח בכהמ"ק נדבכין די אבן גלל³⁹ תלתא ונדבך די אע חדת כו' כי צ"ל כולו באבנים דוקא מטעם הני"ל.⁴⁰)

(וכמו שכתוב גם במקום אחר, על הפסוק "מזמור שיר חנוכת הבית": משום כך אמרו בגמרא על כורש שהחמיץ, בכך שחזר וציווה לערב בבית המקדש את בחינת הצומח: "נדבך די אבן גלל תלתא ונדבך די אע חדת" וכו'. שכן הוא היה צריך להיות עשוי כולו מאבנים דווקא, מהטעם האמור לעיל.)

ההערה בסוגריים מפנה למאמר על המזמור לחנוכת הבית. הגמרא אומרת שכורש, שהתיר את בניית בית המקדש השני, החמיץ לאחר מכן; המאמר מסביר שהפגם היה בציוויו להוסיף שורת עץ בין שורות האבן, ובכך לערב את הצומח בבניין שהיה צריך להיות עשוי כולו מאבן.

ובתפילה הוא בחי' השתחואות שבשמ"ע קול דממה דקה.⁴¹ בחי' דומם ואותיות התפלה הם בחינת (דומם)

ובתפילה, בחינת הביטול הזאת היא ההשתחואות שבתפילת שמונה עשרה, "קול דממה דקה" — בחינת הדומם; וגם אותיות התפילה הן בחינת דומם.)

כך גם בתפילה: ההשתחואות שבתפילת שמונה עשרה, הנאמרת ב"קול דממה דקה", שייכות לבחינת הביטול של הדומם, וכך גם אותיות התפילה. המילה "דממה" קשורה בשורשה למילה "דומם".

משא"כ בהמשכן שנעשה כפי סדר ההשתלשלות דעכשיו שבחי' צומח למעלה מהדומם שמים קדמו כו' לכן היו הכותלי מעצי שטים והעפר היה בקרקע המשכן וכנ"ל:

מה שאין כן המשכן, שנעשה לפי סדר ההשתלשלות כפי שהוא כיום, שבו בחינת הצומח למעלה מן הדומם, שהרי "שמים קדמו" וכו'. לכן היו הקירות עשויים מעצי שטים, והעפר היה ברצפת המשכן, כנזכר לעיל.

המשכן, לעומת זאת, נעשה לפי הסדר הקיים כיום, שבו הצומח מדורג מעל הדומם; לכן קירותיו היו מעץ ורק רצפתו הייתה עשויה עפר.

קטע 5 • 91-12

יוסף ויהודה

9 והנה זהו ג"כ ענין יוסף ויהודה. שהוא ג"כ בחי' ומדרגת שמים וארץ ובחי' צומח ודומם כו'.

והנה, זהו גם ענינם של יוסף ויהודה: הם מייצגים גם את הבחינות והמדרגות של שמים וארץ, ושל צומח ודומם וכו'.

אותו ניגוד — בין שמים לארץ ובין מה שצומח למה שהוא דומם — מתאר גם את יוסף ואת יהודה.

כי יוסף לשון תוספת ורבו⁴² שמתוסף והולך בהגדלה והגבהה למעלה והוא ענין בחי' צומח ובפרט בחי' הארז שגדל והולך למעלה מעלה ברום המעלות.

כי השם "יוסף" מבטא תוספת וריבוי: דבר שמוסיף והולך, גדל ומתרומם עוד ועוד. זהו עניינה של בחינת הצומח, ובפרט של בחינת הארז, שהולך וגדל כלפי מעלה, לגבהים הנעלים ביותר.

השם "יוסף" פירושו תוספת: הוא מבטא את מי שמוסיף ומתעלה ללא הרף, בדומה לצומח, ובייחוד לארז ההולך וגובה.

וכמ"ש צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה⁴³ (והיינו בחי' ז"א דאצי' שנק' צומח לגבי המלי' שנק' דומם כמ"ש במ"א באריכות⁴⁴ שהמדות יש בהם צמיחה וגידול אבל האותיות הן בחי' דומם כו' ובמדות יש בחי' קטנות וגדלות.

כמו שכתוב: "צדיק כתמר יפרח, כארז בלבנון ישגה". (כלומר, בחינת ז"א דאצילות, הנקראת "צומח" ביחס למלכות, הנקראת "דומם", כפי שהוסבר בהרחבה במקום אחר: המדות צומחות וגדלות, ואילו האותיות הן בחינת דומם וכו'. במדות יש בחינות של קטנות וגדלות.

הפסוק משווה את הצדיק לתמר ולארז, ויוסף מכונה "הצדיק". ההערה שבסוגריים מסבירה שז"א, המדות האלוניות, הוא בבחינת "צומח" משום שהמדות מתפתחות וגדלות, ואילו מלכות, המתבטאת באותיות ובדיבור, היא בבחינת "דומם". גם במדות יש שלב לא־בשל ושלב בשל, הנקראים "קטנות" ו"גדלות".

וזהו בחי' עץ ארז ואזוב⁴⁵ שהאזוב הוא בחי' הקטנות⁴⁶ והארז בחי' הגדלות כו'. וז"ש כארז בלבנון ישגה כו' ויוסף בפרט הוא בחי' יסוד שעולה עד הדעת ודעת עולה עד הכתר כו'. וכשמכריח מעלה מעלה נקי ארז בלבנון כו').

וזהו בחינת "עץ ארז ואזוב": האזוב הוא בחינת הקטנות, והארז — בחינת הגדלות וכו'. וזהו [המשמעות של] הכתוב "כארז בלבנון ישגה" וכו'. יוסף, בפרט, הוא בחינת יסוד, העולה עד הדעת, והדעת עולה עד הכתר וכו'. וכשהוא נמשך ועולה מעלה מעלה, הוא נקרא "ארז בלבנון" וכו').

האזוב, צמח נמוך, מסמל את השלב הלא־בשל של המדות, והארז — את השלב הבשל שלהן. יוסף מקביל ליסוד, המדה המאחדת ומעבירה, העולה עד הדעת ומשם עד הכתר; כשהוא מתעלה לגובה זה הוא נקרא "ארז בלבנון".

ויהודה הוא בחי' ארץ מלי' דאצילות שהיא בחי' הדומם דאצי'. ולכן יהודה לי' הודאה ובטול שהדומם יש בו בחי' הבטול ביותר כנ"ל:

ויהודה הוא בחינת "ארץ" — מלכות דאצילות, שהיא בחינת הדומם דאצילות. לכן השם "יהודה" קשור להודאה ולביטול, שכן בדומם מתבטאת בחינת הביטול יותר מכול, כפי שנאמר לעיל.

יהודה הוא מלכות דאצילות, ה"ארץ", בחינת הדומם של עולם זה. שמו קשור להודאה — הכרה וכניעה — ולביטול, המתבטא בדומם יותר מכול.

10 והנה בסדר ההשתלשלות עתה יוסף הוא למעלה מיהודה שהרי המלי' מקבלת שפעה וחיותה מן הז"א

והנה, בסדר ההשתלשלות כפי שהוא עכשיו, יוסף נמצא למעלה מיהודה, שהרי מלכות מקבלת את השפע ואת החיות שלה מז"א.

בסדר הנוכחי יוסף נמצא למעלה מיהודה, שכן מלכות מקבלת את כל השפע והחיות שלה מז"א.

ולכן יוסף היה המלך במצרים שהוא בחי' צומח בחי' גידול והתנשאות והוא היה המשביר והמשפיע לכולם.

ולכן יוסף היה המלך במצרים, שכן הוא בחינת הצומח — בחינת צמיחה ועלייה — והוא היה מספק התבואה ומשפיע לכולם.

יוסף משל במצרים מפני שהוא מייצג את הבחינה הצומחת והעולה, והוא סיפק תבואה ומזון לכולם, כולל לאחיו.

11 ויהודה הוא המקבל. וז"ש ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני.⁴⁷ פי' שבו יומשך השפע מיוסף הצדיק⁴⁸

וכמבואר בזוהר דויגש⁴⁹ היינו תקרובתא עלמא בעלמא.⁵⁰

ויהודה הוא המקבל. וזהו [הפירוש של] הכתוב: "ויגש אליו יהודה ויאמר: בי אדני". כלומר, שביהודה תימשך ההשפעה מיוסף הצדיק. וכמבואר בזוהר, "ויגש" פירושו התקרבות של עולם לעולם.

יהודה, בחינת מלכות, הוא המקבל. המילים "בי אדני", שדרך כלל מובנות כ"בבקשה, אדוני", נקראות כאן כפשוטן: "בי, אדוני" — ביהודה תימשך ההשפעה מיוסף. הזוהר מסביר ש"ויגש" פירושו התקרבות של עולם אחד לעולם אחר.

דהיינו עלמא תתאה בחי' מלי' מתייחדת ונגשת לגבי עלמא עלאה בחי' ז"א לקבל השפע כו'.

כלומר, העולם התחתון, בחינת מלכות, מתייחד וניגש אל העולם העליון, בחינת ז"א, כדי לקבל את ההשפעה וכו'.

"העולם התחתון", מלכות, מתייחד ומתקרב אל "העולם העליון", ז"א, כדי לקבל ממנו את ההשפעה.

וזהו ע"ד שהיה במשכן הצומח למעלה מהדומם כנ"ל. אבל לע"ל יתעלה יהודה להיות למעלה מבחי' יוסף כמ"ש א"ח עט"ב מצד שרשו שעלה במחשבה תחלה כנ"ל.

וזה דומה למה שהיה במשכן, שבו הצומח היה למעלה מהדומם, כפי שנתבאר לעיל. אבל לעתיד לבוא יעלה יהודה ויהיה למעלה מבחינת יוסף, ככתוב: "אשת חיל עטרת בעלה", מכוח שורשו, שעלה במחשבה תחילה, כפי שנתבאר לעיל.

הסדר שבמשכן, שבו המשפיע למעלה מהמקבל, הוא הסדר הקיים כעת. לעתיד לבוא הסדר יתהפך ויהודה יעלה מעל יוסף, כאשר "אשת חיל" תהיה עטרת בעלה, משום ששורשו עלה במחשבה תחילה.

כי הנה מחשבה הוא חשב מ"ה דהיינו תכלית הבטול שהוא בחי' חכ' דאצי' כח מ"ה.⁵¹

שהרי מחשבה היא "חשב מה", כלומר ביטול מוחלט, שהיא בחינת חכמה דאצילות, כוח מה.

מחשבה היא "חשב מה" — ביטול מוחלט, שהוא חכמה דאצילות. את המילה "חכמה" קוראים כ"כוח מה": החכמה מתחילה בתודעה שאינה מחשיבה את עצמה לדבר.

12 והנה אבא יסד ברתא⁵² כי ח"ע נקי' ירא' עלאה. וח"ת שהיא המל' היא יראה תתא' וזהו אבא יסד ברתא

שמבחי' יראה עלא' דחכ' נמשכ' המל' יראה תתאה.

והנה, "אבא יסד את הבת". חכמה עילאה נקראת "יראה עילאה", וחכמה תתאה, שהיא מלכות, היא "יראה תתאה". וזהו "אבא יסד את הבת": מבחינת היראה העילאה של חכמה נמשכת מלכות, היראה התתאה.

"אבא יסד את הבת" הוא מאמר מן הזוהר: אבא, האב, הוא חכמה, והבת היא מלכות. מאחר שחכמה נקראת "יראה עילאה" ומלכות "יראה תתאה", פירוש המאמר הוא שמלכות נמשכת מחכמה ומיוסדת עליה.

ולע"ל תתעלה בחי' יראה תתאה ביראה עלאה מקורה ע"כ תהי' אז עט"ב כי הבטול הוא למעלה במדרגה מאהוי"ר דמדות הנמשכ' מבחי' חו"ג דז"א.

ולעתיד לבוא תתעלה בחינת היראה התתאה אל היראה העילאה, מקורה; לכן תהיה אז "עטרת בעלה". שכן הביטול נעלה במדרגה מאהבה ויראה של המדות, הנמשכות מבחינת חסד וגבורה של ז"א.

לעתיד לבוא מלכות תעלה אל מקורה, היראה העילאה, וכך תהיה לעטרה. הביטול נעלה מאהבה ויראה, שהן רגשות הנמשכים מחסד וגבורה, המדות של ז"א.

ולכך גם עכשיו יש בהארץ בחי' הבטול יותר וכנ"ל. ובחי' בטול דיראה עלאה היא בחינת ומדרגת משרע"ה ונחנו מה⁵³ כוי

ולכן גם עכשיו יש בארץ בחינה של ביטול רב יותר, כנוצר לעיל. ובחינת הביטול של יראה עילאה היא בחינת ומדרגתו של משה רבינו, עליו השלום: "ונחנו מה" וכו'.

הארץ, ששורשה בחכמה, יש בה גם עכשיו ביטול רב יותר. הביטול של יראה עילאה הוא מדרגתו של משה רבינו, שאמר: "ונחנו מה".

(ועי' לקמן ע"פ יהודה אתה^{54, 55} ומי"ש ע"פ מאמר הזהר פ' אמור⁵⁶ ע"פ וגם אמנה אחותי בת אבי⁵⁷ כו' מענין בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה.⁵⁸ ועמשי"ל פ' בראשית ד"ה להבין הטעם שנשתנה יצירת):⁵⁹

(ועיינו להלן על הפסוק "יהודה אתה", וכן במה שנכתב על מאמר הזהר בפרשת אמור, על הפסוק "וגם אמנה אחותי בת אבי" וכו', בעניין "בחכמה יסד ארץ, כונן שמים בתבונה". ועיינו במה שנכתב לעיל בפרשת בראשית, במאמר המתחיל "להבין הטעם שנשתנה יצירת...").

ההערה מפנה לשלושה מאמרים הקשורים לעניין: אחד בהמשך תורה אור, על "יהודה אתה"; אחד על קטע מן הזהר בפרשת אמור, העוסק בדברי אברהם על שרה, "אחותי בת אבי", ובפסוק "בחכמה יסד ארץ"; ואחד בפרשת בראשית, העוסק בשאלה מדוע יצירת גוף האדם הייתה שונה מיצירת שאר הברואים.

קטע 6 • 13-15

שני העצים, ירבעם והמרגלים

13 וזהו מי"ש בהפטרה⁶⁰ דפ' ויגש קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה כו' ולקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף עץ אפרים כו' וקרב אותם אחד אל אחד⁶¹ כו'

וזהו [הפירוש של] מה שכתוב בהפטרה של פרשת ויגש: "קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה" וכו', "ולקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף עץ אפרים" וכו', "וקרב אותם אחד אל אחד" וכו'.

בהפטרה של פרשת ויגש, מספר יחזקאל, מתוארים שני עצים: על אחד כתוב "ליהודה" ועל האחר "ליוסף", עץ אפרים. הנביא מצווה לקרב אותם זה לזה.

הנה אני לוקח את עץ יוסף⁶² כו' ונתתי אותם עליו את עץ יהודה כו'. עד ועבדי דוד מלך עליהם.^{63, 64}

"הנה אני לוקח את עץ יוסף" וכו', "ונתתי אותם עליו את עץ יהודה" וכו', עד "ועבדי דוד מלך עליהם".

ה' אומר שהוא ייקח את עץ יוסף ויצרף אליו את עץ יהודה. הנבואה ממשיכה ומתארת את מלכות "עבדי דוד", מלך משבט יהודה, על העם שהתאחד.

פ"י כי עתה יוסף הוא למעלה מיהודה שהוא נמשל לארז אשר גדל בגובה ומתוסף והולך.

הפירוש הוא שכעת יוסף נמצא למעלה מיהודה, שכן הוא נמשל לארז, הגדל לגובה והולך ומוסיף לגדול.

כעת יוסף נמצא למעלה מיהודה, כמו הארז שממשיך לגבוה ולגדול.

כך יוסף אליו שייכים עשרת השבטים. כמ"ש שם ושבטי ישראל חביריו נמצא הוא מרובה בשבטים יותר מיהודה.

כך גם אצל יוסף: עשרת השבטים שייכים אליו, כמו שכתוב שם: "ושבטי ישראל חביריו". נמצא שיש לו יותר שבטים מאשר ליהודה.

גדולתו של יוסף ניכרת במספר השבטים: הפסוק מכנה את שבטי ישראל "חביריו", ולכן עשרת השבטים שייכים אליו ויש לו יותר שבטים מאשר ליהודה.

שע"ש זה נקי יוסף כי הוא הדעת עליון כו'. אך לעתיד לבא כשיתחברו שניהם יוסף ויהודה ביחד בתכלית היחוד האמיתי

ומשום כך הוא נקרא יוסף, שכן הוא בחינת דעת עליון וכו'. אבל לעתיד לבוא, כאשר יוסף ויהודה יתחברו יחד באחדות אמיתית ושלמה,

שמו של יוסף, שמשמעותו תוספת, מבטא את ההוספה שבו, שכן הוא בחינת דעת עליון. אולם לעתיד לבוא יוסף ויהודה יתחברו באחדות שלמה ואמיתית.

דהיינו מ"ש ויגש אליו יהודה וכמ"ש (איוב מ"א)⁶⁵ אחד באחד יגשו⁶⁶ וזה יהיה לע"ל אז יתעלה יהודה למעלה מיוסף כנ"ל ע"פ א"ח עט"ב.

וזהו מה שכתוב "ויגש אליו יהודה", וכמו שכתוב (איוב מ"א): "אחד באחד יגשו". הדבר יהיה לעתיד לבוא, ואז יהודה יתעלה למעלה מיוסף, כפי שנתבאר לעיל על הפסוק "אשת חיל עטרת בעלה".

החיבור העתידי של יוסף ויהודה הוא התוכן הפנימי של "ויגש אליו יהודה" ושל הפסוק באיוב "אחד באחד יגשו". בחיבור זה יהודה יתעלה מעל יוסף, בדומה ל"אשת חיל" הנעשית עטרת בעלה.

ולכן אז ועבדי דוד מלך על כל ישראל. וז"ש ולא יכול יוסף להתאפק⁶⁷ כו' בהתודע יוסף אל אחיו דהיינו שנתחברו יוסף ויהודה בתכלית החבור והיחוד למיהוי אחד באחד כו'.

ולכן אז "ועבדי דוד מלך על כל ישראל". וזהו מה שכתוב "ולא יכול יוסף להתאפק" וכו', "בהתודע יוסף אל אחיו": כלומר, יוסף ויהודה התחברו בקשר ובאחדות שלמים, להיות אחד באחד וכו'.

לכן הנבואה מסתיימת בכך שדוד, משבט יהודה, יהיה מלך על כל ישראל. כאשר יוסף כבר לא היה יכול להתאפק והתגלה לאחיו, יוסף ויהודה התחברו באחדות שלמה.

(ועי' עי"פ והיה מספר בניי^{68, 69} כוי בענין ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו ושמו להם ראש אחד⁷⁰ כוי. ועי' בדרוש ברכת הזמון⁷¹ בענין שדהע"ה יברך על כוס יין המשומר שלע"ל כוי ועי' עי"פ מחר חדש בענין יהונתן ודוד:⁷²)

(ועיינו בפירוש על הפסוק "והיה מספר בני ישראל" וכוי, בעניין "ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו ושמו להם ראש אחד" וכוי. ועיינו בדרוש ברכת הזמון, בעניין שדוד המלך, עליו השלום, יברך על כוס יין המשומר לעתיד לבוא וכוי. ועיינו בפירוש על הפסוק "מחר חודש", בעניין יהונתן ודוד.)

הסוגריים מפנים לשלושה מאמרים הקשורים לנושא: על הנבואה שבני יהודה ובני ישראל יתקבצו יחד תחת ראש אחד; על כך שלעתיד לבוא דוד המלך יברך על כוס יין המשומר; ועל יהונתן ודוד.

ובכל הנ"ל יובן ויבואר מ"ש בלקוטי הש"ס מהאר"י ז"ל בביאור מארז"ל בחלק (דק"ב סע"א) שתפשו הקב"ה לירבעם בן נבט⁷³ ואמר לו חזור בך⁷⁴ כוי א"ל מי בראש א"ל בן ישי בראש א"ל אי הכי לא בעינא.

על פי כל האמור יובן ויתבאר מה שכתוב בלקוטי הש"ס של האר"י ז"ל, בביאור מאמר חז"ל בחלק (דף 102, סוף ע"א): הקב"ה תפס את ירבעם בן נבט ואמר לו: "חזור בך" וכוי. אמר לו: "מי בראש?" אמר לו: "בן ישי בראש". אמר לו: "אם כך, איני רוצה".

בלקוטי הש"ס של האר"י ז"ל מוסבר קטע מהתלמוד: הקב"ה תפס את ירבעם בן נבט, המלך הראשון של השבטים שנפרדו מבית דוד, וקרא לו לחזור בתשובה. כשירבעם שמע שדוד, בן ישי, יהיה בראש, הוא סירב.

שהוא ממש הענין הנ"ל שהקב"ה רצה שירבעם יחזור בתשובה ואז יאיר בו מבחי' ומדרגת יוסף בחי' עץ אפרים כוי.⁷⁵

זהו ממש העניין האמור לעיל: הקב"ה רצה שירבעם יחזור בתשובה, ואז יאיר בו מבחינת ומדרגת יוסף, בחינת "עץ אפרים" וכוי.

סיפורו של ירבעם מתאים לנושא המאמר: אילו חזר בתשובה, הייתה מאירה בו בחינת יוסף, "עץ אפרים", שכן ירבעם היה משבט אפרים.

14 וזהו אני ואתה וכן ישי נטייל בגי'ע⁷⁶ שיהי מאיר בהם א"ס ב"ה בהאר' רבה. וזהו אני כוי

וזהו [פירוש] "אני ואתה וכן ישי נטייל בגן עדן": אין סוף, ברוך הוא, יאיר בהם בהארה גדולה. וזהו "אני" וכוי.

במסופר בתלמוד, ה' אומר לירבעם: "אני ואתה וכן ישי נטייל בגן עדן". המאמר מסביר שאור אין סוף יאיר בשלושתם באור גדול; מילות הסיום שלו, "וזהו אני וכוי", מצביעות על משמעות נוספת בדברי ה' "אני", שאינה מפורטת כאן.

א"ל מי בראש כי הוא רצה כמו שהיה עכשיו שבחינת ומדרגת יוסף הוא למעלה מבחי' יהודה לכך רצה הוא להיות בראש לגבי דוד

אמר לו: "מי בראש?" שכן הוא רצה שהדברים יהיו כפי שהם עכשיו, כאשר בחינת ומדרגת יוסף היא למעלה מבחינת יהודה; לכן רצה להיות בראש ביחס לדוד.

ירבעם שאל מי יהיה בראש, מפני שרצה שהסדר הנוכחי יישאר על כנו, ובו יוסף, שורש שבטו, עומד למעלה מיהודה; לכן רצה להיות בראש, מעל דוד.

אבל הקב"ה אמר לו שלע"ל יתעלה יהודה לכן בן ישי בראש כו' א"ל אי הכי לא בעינא שלא היה בו בחי' בטול ושפלות זה.

אבל הקב"ה אמר לו שלעתיד לבוא יהודה יתעלה, ולכן "בן ישי בראש" וכו'. אמר לו: "אם כך, איני רוצה", משום שלא הייתה בו בחינה זו של ביטול ושפלות.

ה' השיב שלעתיד לבוא יהודה יעלה, ולכן דוד בן ישי יהיה בראש. ירבעם סירב, משום שחסרו בו הביטול והשפלות שהיו מאפשרים לו לקבל את עליית יהודה.

15 וזשארז"ל גסות הרוח שבירבעם טרדתו⁷⁷ כו'. ומעין זה נתבאר ג"כ במ"א בענין המרגלים⁷⁸ שלא היה בהם ג"כ שפלות זו לגבי

וזהו שאמרו חז"ל: "גסות הרוח שבירבעם טרדתו" וכו'. וכעין זה נתבאר גם במקום אחר בעניין המרגלים, שגם בהם לא הייתה שפלות זו כלפי

חז"ל אומרים שגאוותו של ירבעם גרמה לו להידחות מן העולם. במקום אחר מוסבר אותו עניין גם ביחס למרגלים שמשם שלח לתור את הארץ: גם הם לא נהגו בשפלות כלפי ה"ארץ העליונה".

בחי' ארץ העליונה שדימו בעצמם שא"צ לזה להיותן מעלמא דדכורא כולם אנשים⁷⁹ כו'. אבל יוסף הצדיק ויהודה יתחברו לע"ל בתכלית היחוד למיהוי אחד באחד כנ"ל:

בחינת ארץ העליונה, מפני שדימו כנפשם שאין להם צורך בכך, בהיותם כולם מן העולם הזכרי, "כולם אנשים" וכו'. אבל יוסף הצדיק ויהודה יתחברו לעתיד לבוא בתכלית הייחוד, להיות אחד באחד, כנזכר לעיל.

המרגלים חשו שאין להם צורך בארץ, ה"ארץ" שהיא מלכות, מפני ששורשם היה ב"עולם הזכרי", צד המשפיע; התורה מכנה אותם "כולם אנשים". יוסף הצדיק ויהודה, לעומתם, יהיו מאוחדים בשלמות לעתיד לבוא.

בעבודה

המאמר לומד מן הארץ, הנרמסת תחת רגלי כולם ובכל זאת ראשונה במחשבתו של ה', שהמדרגה העמוקה ביותר היא ביטול ושפלות. בתפילה הדבר מתבטא בהשתחויה בתפילת שמונה עשרה וב"קול דממה דקה" שלה, במדרגת הדומם, וכן באותיות התפילה עצמן. גאוותו של ירבעם, שמנעה ממנו לקבל את דוד כראש, ותחושת המרגלים שאינם זקוקים ל"ארץ", מראות מה חסר בלי ענווה זו.

שאלות לשיחה

1. מדוע הארץ, הנמוכה ביותר מבין ארבעת הממלכות, מסוגלת להצמיח צומח, ומה פירוש "סוף מעשה במחשבה תחילה"?
2. כיצד ביטאו חומרי המשכן ובית המקדש שני סדרי בריאה שונים?
3. מה הקשר בין היות הארץ נרמסת תחת רגלי כולם ובין דברי משה "ונחנו מה"?
4. מדוע יהודה, המקבל, יתרומם מעל יוסף, המשפיע, לעתיד לבוא?
5. מה היה חסר לירבעם ולמרגלים, וכיצד קושר זאת המאמר ל"ארץ"?

מקורות והפניות

הערות

פסקה 1

1 ויגש אליו יהודה

שני נוסחים נוספים של מאמר זה נדפסו שם, ואחד מהם פותח בפסוק "קורות בתינו ארזים".

הערת קה"ת

ב' הנחות אחרות בסה"מ תקס"ה ע' קמב ואחד מתחיל "קורות בתינו ארזים". ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע. וראה אודות מאמר זה רשימת המאמרים שבסה"מ תקס"ז הערה *14. קיצורים נדפסו באוה"ת בראשית כרך ה התקפה, ב. כרך ו תתשח, א. חלק מהמאמר נעתק בסה"מ תרכ"ט (הוצאת תשנ"ב) ע' כב ואילך עם הוספות. לכללות מאמר זה ראה ד"ה ויגש תשמ"ו.

2

יהודה ניגש אל יוסף כדי להתחנן על בנימין. המאמר פותח בפסוק הזה ומסביר אותו בפסקה 11 כמלכות שמתקרבת לז"א כדי לקבל ממנו.

Genesis 44:18 בראשית מ"ד:י"ח

וַיִּגֶשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי יִדְּבַר־נָא עֲבָדְךָ דָּבָר בְּאָזְנֵי אֲדֹנָי וְאֶל־יְחִיר אִפְךָ בְּעֵבֶדְךָ כִּי כְמוֹד בְּפָרְעָה:

Then Judah came near unto him, and said: 'Oh my lord, let thy servant, I pray thee, speak a word in my lord's ears, and let not thine anger burn against thy servant; for thou art even as Pharaoh.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

3

קורות בתינו ארזים

"קורות בתינו ארזים, רהיטנו ברותים". המאמר מביא את הפסוק כדי לפתוח את השאלה מאיזה חומר נבנה המבנה העיקרי של משכנו של ה'.

Song of Songs 1:17 שיר השירים א':י"ז

קרות בתינו ארזים רהיטנו ברותים:

The beams of our houses are cedars, And our panels are cypresses.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש א, יז. ראה אוה"ת שה"ש ע' קעה. ושם מביא "והתרגום נראה דמפרש קורות בתינו ארזים קאי על בית המקדש דשלמה" ע"ש.

4

ההפרש בין המשכן לבית עולמים

ההערה מציינת מקורות אלה כעיון נוסף בהבדל בין המשכן לבית המקדש.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת זכור ע' איתשפא. שה"ש ע' קעה. סה"מ תרכ"ט ע' יח. מכאן ואילך בסה"מ תרמ"ד ע' ריב עם הגהות. בלקו"ת נשא כד, ב. בלק עד, ד מציין לכאן.

5

עצי שטים עומדים

"ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עומדים". קרשי עץ אלה, שהועמדו זקופים, שימשו קירות למשכן.

Exodus 26:15 שמות כ"ו:ט"ו

וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכֵּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים:

And thou shalt make the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כו, טו.

6

והבהמ"ק היי מאבנים ועפר דוקא

הערה 67 בכרך ו דנה מדוע היה צורך לבנות את בית המקדש דווקא מאבנים, מלכתחילה; שאר השיחות מובאות לעיון נוסף.

הערת קה"ת

ראה לקו"ש ח"ו ע' 23 הערה 67 למה הוצרך להיות (לכתחילה) מאבנים דוקא ע"ש. ראה לקו"ת ברכה צט, ד בענין משכן שילה. לקו"ש ח"ד ע' 1260. לקו"ש לש"פ מסעי חכ"ח. ודלא כהמשכן שרק קרקע המשכן היי מעפר, דומם, אבל כותלי המשכן היו מצומח, והמכסה שעל המשכן (היריעות) היי מחי — ד"ה ודוד עבדי תשל"ב (סה"מ מלוקט ח"ו ע' עז).

7 עץ בולט

שם מצוטט הספר הר המוריה, המסביר "עץ בולט" כעץ הבולט מן הקיר אל האוויר הפתוח.

הערת קה"ת

ראה לקו"ש לש"פ מסעי חכ"ח ע' 222 הערה 21 בשם ספר הר המוריה שמפרש דעץ בולט היינו בולט מן הכותל לאויר. וראה בסידור עם דא"ח ע' רא, ג. ובלקו"ת ברכה צט, ד שהאיסור הוא דוקא בבולט ולא בשוקע.

8

שאסור לעשות בו עץ בולט ואכסדראות של עץ

בפרק הראשון של הלכות בית הבחירה פוסק הרמב"ם שאין בונים בבית המקדש עץ בולט, ושאכסדראותיו אינן עשויות עץ. אדמו"ר הזקן מצטט זאת כדי להראות שבית המקדש היה בעיקרו בניין של אבן.

Mishneh Torah, The Chosen Temple 1:9-10 משנה תורה, הלכות בית הבחירה א':ט'-י'

וְאִין בּוֹנִין בּוֹ עֵץ בּוֹלֵט כָּלֵל אֶלָּא אוֹ בְּאֶבְנִים אוֹ בְּלִבְנִים וְסִיד. וְאִין עוֹשִׂין אַכְסְדְּרוֹת שֶׁל עֵץ כָּלֵל הָעוֹרָה אֶלָּא שֶׁל אֶבְנִים אוֹ לִבְנִים: וּמִרְצֵפִין אֶת כָּל הָעוֹרָה בְּאֶבְנִים וְקִירוֹת. וְאִם נִעְקְרָה אֶבֶן אֶף עַל פִּי שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בְּמִקְוָמָהּ. הוֹאִיל וְנִתְקַלְקְלָה פְּסוּלָה וְאִסוּר לִפְתָּהּ הָעוֹבֵד לַעֲמֹד עָלֶיהָ בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה עַד שֶׁתִּקְבַּע בְּאַרְצָה:

Torat Emet 363 (Public Domain)

9

עץ בולט ואכסדראות של עץ

מצווה 492 אוסרת לנטוע עץ במקדש; כגדר לאיסור זה אסרו גם החכמים לעשות בו אכסדראות מעץ, כדי שכל אכסדראותיו יהיו מאבן. אדמו"ר הזקן מפנה את הקורא לשם בעניין האיסור להשתמש בעץ בבית המקדש.

Sefer HaChinukh 492:2 ספר החינוך תצ"ב:

10 כמ"ש הרמב"ם

ההערה מוסיפה, בעקבות שיחה זו, שהראב"ד סובר כרמב"ם, כפי שעולה מהכסף משנה על הרמב"ם.

הערת קה"ת

וגם הראב"ד ס"ל כן — ראה כס"מ שם (לקו"ש ח"ו שם הערה 48).

11

כלונסאות של ארז

ההערה מציינת מקור זה לעניין קורות הארז שבתקרת האולם.

הערת קה"ת

ראה לקו"ש שם הערה 62.

12 כלונסאות של ארז

המשנה אומרת שקורות ארז הוצמדו מהכותל של ההיכל לכותל של האולם כדי שלא יתנפח. בהערת קה"ת מצוטטת המשנה, לפי נוסח רוב המפרשים, כדי להראות שקורות אלה היו רק תמיכות משניות לבניין האבן.

Mishnah Middot 3:8 משנה מדות ג"ח

וּכְלוֹנְסוֹת שֶׁל אֶרֶז הָיוּ קְבוּעִין מִכְתָּלוֹ שֶׁל הַיֵּיכָל לְכַתֵּלוֹ שֶׁל אוֹלָם, כְּדֵי שֶׁלֹא יִבְעֹט. וְשִׁשְׁשָׁו שֶׁל זָהָב הָיוּ קְבוּעוֹת בְּתִקְרַת הָאוֹלָם, שֶׁבָּהֶן פָּרְחֵי כֹהֵנָה עוֹלִין וְרוֹאִין אֶת הָעֶסֶרֶת, שֶׁנֶּאֱמָר (זכריה ו'), וְהָעֶסֶרֶת תִּהְיֶה לְחֹלִים וּלְטוֹבִיָּה וְלִידְעָיָה וְלֶחֶן בֶּן צִפְנִיָּה לְזִכְרוֹן בְּהִיכַל ה'. גִּפֶּן שֶׁל זָהָב הָיְתָה עוֹמֶדֶת עַל פֶּתַחוֹ שֶׁל הַיֵּיכָל, וּמִדָּלָה עַל גִּבֵּי כְלוֹנְסוֹת. כָּל מִי שֶׁהוּא מֵתַנַּדֵּב עָלָה, אוֹ גֶרְגֵיר, אוֹ אֶשְׁכּוֹל, מִכִּיָּא וְתוֹלָה כֹּהֵן. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צְדוֹק, מַעֲשֶׂה הָיָה, וְנִמְנָו ...

There were poles of cedar wood stretching from the wall of the Sanctuary to the wall of the Porch to prevent it from bulging. There were chains of gold fixed in the roof beams of the Porch by which the priestly initiates used to ascend and see the crowns, as it says, "And the crowns shall be to Helem and to Toviyah and to Yedayah and to Hen the son of Zephaniah as a memorial in the Temple of the L-rd" ... (Zechariah 6:14). A golden vine stood at the door

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

13 והעפר היי רק בקרקע המשכן למטה

בנוסח זה מובא הפסוק בפרשת נשא, "ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן, כדי לתמוך בנקודה זו.

הערת קה"ת

בסה"מ תקס"ה ע' קמב מביא זה ע"פ הפסוק נשא ה, טז "וכמ"ש ומעפר אשר בקרקע המשכן", ועי' הקשה בדי"ה ויגש תשמ"ו דלכאורה צ"ל דהרי פסוק זה הוא דין בדיני מי סוטה שנאמר לא רק במשכן אלא גם במקדש ע"ש.

14 שהיו טפלים לעיקר הבנין

המקורות לעניין קורות הארז שהיו משניות לבניין האבן — המשנה במידות, הכסף משנה ומפרשי המשנה — נאספו שם.

הערת קה"ת

ראה מדות פ"ג מ"ח (כפי גירסת רוב המפרשים). כסף משנה להרמב"ם הלי ביהב"ח פ"א ה"ט. מפרשי המשנה שם בפ"א מ"ו. ועוד (לקו"ש ח"ו שם הערה 63). בסה"מ תרמ"ד ע' ריב נמצא כאן הוספה.

פסוקה 2

15 "כי כארץ תוציא צמחה, וכגנה זרועיה תצמיח, כן הי' יצמיח צדקה ותהילה". המאמר משתמש בביטוי המתאר את כוח הארץ להצמיח צמחים.

Isaiah 61:11 ישעיהו ס"א:יא

כִּי כְאֶרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָה וְכַגְנָה זְרוּעֶיהָ תִצְמִיחַ כֵּן אֲדֹנָי ה' יִצְמִיחַ צְדָקָה וְתִהְיֶה נִגֻד כְּלִי-הַגּוֹלִים:

For as the earth bringeth forth her growth, And as the garden causeth the things that are sown in it to spring forth; So the L-rd GOD will cause victory and glory To spring forth before all the nations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

16 מחלוקת התנאים

ההערה מפנה לשם לדיון במחלוקת זו בין התנאים.

הערת קה"ת

ראה בלקו"ש ח"ו ע' 78 ובהערה 60.

17 בגמרא (חגיגה יב)

ההערה מונה את המקומות האלה בלקוטי תורה כעיסוקים נוספים בסוגיית הגמרא בחגיגה. הקטע בצו יג, ד קושר את הביטול והשפלות של ה"ארץ", שממנה יוצא לחם, למצה, ומפנה למאמר זה: במחשבה הארץ קדמה אפילו לשמים, ולכן דווקא ממנה יוצא הלחם.

הערת קה"ת

ע"א. ראה לקו"ת צו יג, ד. ראה כו, ב. שמע"צ עט, ד. סה"מ תקס"ח ח"ב ע' שכן. אוה"ת בראשית כרך ג תפז, א. סה"מ תרכ"ז (הוצאת תש"ס) ע' כג.

18 חד אמר שמים קדמו

בעמוד פט, א, במאמר "קחו מאתכם תרומה", מסביר אדמו"ר הזקן את האור שממלא את כל העולמות: הוא יורד דרגה אחר דרגה, כך ששמי השמים מקבלים גילוי נעלה יותר מן השמים, והשמים גילוי נעלה יותר מן הארץ. מוקדם יותר באותו מאמר הוא מציין שהרגל, אף שהיא הנמוכה ביותר, נושאת את הראש, משום שהסוף נעוץ בתחילה.

הערת קה"ת

ראה גם לקמן פט, א. סה"מ תרכ"ט ע' כג וע' שצח. ובלקו"ש ח"ו ע' 76 ואילך.

19 בראשית ברא

"בראשית ברא ה' את השמים ואת הארץ". השמים נזכרים תחילה, וזו הראיה שהם נבראו תחילה.

Genesis 1:1 בראשית א:א

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:

In the beginning G-d created the heaven and the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית א, א. בסה"מ תקס"ה ליתא פסוק זה.

20

הגמרא מביאה מחלוקת בין בית שמאי ובית הלל בשאלה אם השמים או הארץ נבראו תחילה, וכל צד מביא פסוק. המאמר קובע ששתי הדעות נכונות: האחת מצד המחשבה והאחרת מצד המעשה.

Chagigah 12a:16 חגיגה י"ב א:ט"ז

תִּנּוּ רַבָּנַן, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: שָׁמַיִם נִבְרְאוּ תַּחְלָה וְאַחַר כֵּן נִבְרְאָת הָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמָר: "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ". וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: אֶרֶץ נִבְרְאָת תַּחְלָה וְאַחַר כֵּן שָׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמָר: "בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹקִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

21 ביום עשות

"ביום עשות ה' ארץ ושמים". כאן הארץ נזכרת תחילה, וזו הראיה שהיא נבראה תחילה.

Genesis 2:4 בראשית ב:ד

אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹקִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם:

These are the generations of the heaven and of the earth when they were created, in the day that the L-RD G-d made earth and heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, ד.

22 וכשברא ברא השמים תחילה

ההערה מפנה למאמר זה לעניין זה שבמעשה הבריאה השמים קדמו.

הערת קה"ת

בד"ה כי המצוה הזאת תרס"ו. ובתו"ח כאן באו"א קצת. — וראה בלקו"ש שם.

פסוקה 3

23 סוף מעשה במחשבה תחלה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פיוט לכה דודי.

24 הארץ . . בבחי' תחלת המחשבה

שם מוסבר שמכיוון שהארץ עלתה תחילה במחשבה, יש בה המעלה והכוח להצמיח יש מאין, שאין בשמים.

הערת קה"ת

בלקו"ש ח"ו שם הערה 50 "דמצד זה שהארץ עלתה במחשבה תחלה, יש בה (עילוי וחשיבות —) הכח להצמיח מאין ליש (שאינו בשמים)".

25 עולה תחלה במחשבה

שם מוסבר שמה שהוא סוף המעשה עולה תחילה במחשבה, מפני שהכוונה העיקרית מושלמת בסוף, כפי שרואים בפועל בכל מעשה של נתינה; העניין נדון שם בהרחבה.

הערת קה"ת

ובסה"מ תרמ"ד ע' ריב: היינו לפי שעיקר המכוון נגמר בסוף, וכמו שאנו רואים למטה בגשמי בכל השפעה שעיקר המכוון נשלם בסוף, ע"ש בארוכה.

26 לכן דוקא בה יש הכח והיכולת להוציא צמחה

באיגרת זו מוסבר שרק עצמותו של ה' יכולה לברוא יש מאין, ושכוח זה מתגלה בארץ, המצמיחה צמחים יש מאין שנה אחר שנה. נוסף על כך נאמר שאף שבעלי החיים ובני האדם נעלים ממנה, הם חיים ממה שצומח.

הערת קה"ת

ראה אגה"ק סי' כ (קלב, א). אוה"ת ויקרא כרך ב ע' תמד.

פסוקה 4

27 דירת עראי

המדרש אומר שעד שנבנה בית המקדש, השכינה עברה ממקום למקום, כפי שנאמר: "הייתי מתהלך באוהל ובמשכן"; ולאחר שנבנה נאמר: "זה מקום מנוחתי עדי עד". הערה של קה"ת מצטטת זאת כמקור לכך שהמשכן היה דירת עראי.

Shir HaShirim Rabbah 1:16 שיר השירים רבה א:ט"ז

Zohar II, 241a ז"ח"ב רמא, א

הערת קה"ת

ראה שהש"ר פ"א, טז (ג). ז"ח"ב רמא, א.

28 דירת עראי

הערה של קה"ת מביאה את הקטע הזה מהזוהר כמקור נוסף לרעיון של דירת עראי.

Zohar, Pekudei 40:380-390 ספר זוהר, פקודי מ':ש"פ-ש"צ

29 ואהיה מתהלך באהל

ה' אומר לדוד באמצעות הנביא נתן שמאז יציאת מצרים לא שכן בבית, אלא התהלך באוהל ובמשכן. המאמר מצטט זאת כדי להראות שהמשכן היה דירת עראי.

II Samuel 7:6 שמואל ב ז:ו

כִּי לֹא לְשִׁבְתִּי בְּבֵית לַמִּיּוֹם הָעֲלֵתִי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה וְאֶהְיֶה מִתְהַלֵּךְ בְּאֹהֶל וּבְמִשְׁכָּן:

for I have not dwelt in a house since the day that I brought up the children of Israel out of Egypt, even to this day, but I have walked in a tent and in a tabernacle

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמואל-ב ז, ו. ראה סה"מ תרמ"ד ע' ריג ואילך.

פסוקה 6

30 במקדש — כי הי' דירת קבע

בכרך על נ"ך מוסבר בהרחבה ש"קבע" פירושו "אוהל בל יצען"; המקומות האחרים נמנים כהפניות לדיונים נוספים.

הערת קה"ת

באוה"ת פ' ויגש כרך ב שג, א. באוה"ת נ"ך כרך א ע' לה פ"י קבע ע"ד אהל בל יצען הנוכח בלקו"ת סד"ה שובה ישראל עד דרוש השני. ע"ש בארוכה. ראה גם אוה"ת בלק ע' אילו. ובלקו"ש לפי שמות ח"ו ע' 21 הערה 66 כ': "וזהו גם הטעם מה שהמשכן הי' דירת עראי של הקב"ה וביהמ"ק דירת קבע, כי כשהגילוי נמשך רק מלמעלה, אינו חודר בפנימיות כ"כ (ולהעיר מלקו"ת ויקרא (ב, ג-ד), שאתערותא דלעילא מצד עצמה — כשאין אחרי מיד עבודה מלמטלמ"ע — אין לה קיום)". ראה ד"ה ודוד עבדי תשל"ב הג"ל.

31 זאת מנוחתי עדי עד

"זה מקום מנוחתי עדי עד, כאן אשב כי אויתה" — נאמר על ציון. המאמר מפרש פסוק זה כתיאור של בית המקדש כמקום משכנו הקבוע של ה'.

Psalms 132:14 תהילים קל"ב:י"ד

זֹאת־מְנוּחָתִי עַד־עַד פֶּה־אֲשֵׁב כִּי אוֹתִיהָ:

This is My resting-place for ever; Here will I dwell; for I have desired it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קלב, יד. וראה בהמשך מים רבים תרל"ו פרק ע' שלכאורה צ"ל הא"ך בנין בית מאבנים וסיד נקי בשם מנוחה ונחלה לאלקים חיים ע"ש.

פסוקה 7

32 אשת חיל עט"ב

"אשת חיל היא עטרת בעלה". המאמר מיישם זאת על מלכות, שבעתיד לבוא תעלה ותהיה עטרה על ז"א.

Proverbs 12:4 משלי י"ב:ד

אִשְׁת־חַיִּל עֲטֹרַת בַּעֲלָהּ וְכִרְקָב בְּעֲצָמוֹתֶיהָ מִבִּישָׁה:

A virtuous woman is a crown to her husband; But she that doeth shamefully is as rottenness in his bones

36 ונחנו מ"ה

משה ואהרן אומרים לעם המתלונן: "ומה אנחנו, כי תלינו עלינו?" המאמר רואה בכך את שיא הביטול.

Exodus 16:7 שמות ט"ז:

ובקר וראיתם את־כבוד ה' בשמעו את־תלנתיכם עליה ונחנו מה כי תלינו עלינו:

and in the morning, then ye shall see the glory of the L-RD; for that He hath heard your murmurings against the L-RD; and what are we, that ye murmur against us?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות טז, ז.

37 ע"פ מזמור שיר חנוכת הבית

ההערה מציעה שהכוונה למאמר הנושא כותרת זו משנת 5565, שנאמר לפני המאמר הזה, כליל שבת פרשת ויגש, "על חנוכת הבית". המאמר "The beams of our houses" מצוין שם כמי שנאמר באותה חנוכה, בפרשת ויחי.

הערת קה"ת

כנראה הכוונה לד"ה זה משנת תקס"ה שנאמר קודם מאמר זה ורשום עליו ליל ש"ק פ' ויגש על חנוכת הבית — ונדפס שם ע' קלב ואילך. ועל ד"ה קורות בתינו רשום: "על חנוכת הבית הנ"ל פ' ויחי". וראה לקו"ת ברכה צט, ד. סידור עם דא"ה כא רע"ג.

38 מזמור שיר חנוכת הבית

"מזמור שיר חנוכת הבית לדוד". הסוגריים מפנים למאמר על הפסוק הזה, המסביר מדוע בית המקדש היה צריך להיות כולו מאבן.

Psalms 30:1 תהילים ל"א:

מְזֻמָּר שִׁיר־חֲנֻכַּת הַבַּיִת לְדָוִד:

A Psalm; a Song at the Dedication of the House; of David

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

39 נדבכין די אבן גלל

גורתו של כורש, בארמית: "נדבכין די אבן גלל תלתא ונדבך די אע חדת". היא שילבה עץ בבניין בית המקדש השני.

Ezra 6:4 עזרא ו':ד

נִדְבַכִּין דִּי־אֲבָן גִּלְלָא תִלְתָּא וְנִדְבַךְ דִּי־אֵעַ חֲדַת וְנִפְקֵתָא מִדְּבִית מְלָכָא תִתִּיב:

with three rows of great stones, and a row of new timber, and let the expenses be given out of the king's house

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

עזרא ו, ד.

40 אמרו בגמ' על כורש

הגמרא מוכיחה שכורש "החמיץ" את גורתו לבנות את בית המקדש ב"שלוש נדבכים של אבני שיש ואחד של עץ חדש": הוא רצה שיוכל לשרוף אותו אם היהודים ימרו. המאמר מסביר את הטעם הפנימי לכך שהגזירה הייתה פגם: היא שילבה את הצומח בבית שהיה צריך להיות כולו מאבן.

Rosh Hashanah 4a:4 ראש השנה ד' א:ד'

ואיפצית אימא: מְנַלְן דְּאַחְמִיץ — דְּכַתִּיב: "נִדְבַכִּין דִּי אֲבָן גִּלְלָא תִלְתָּא וְנִדְבַךְ דִּי אֵעַ חֲדַת וְנִפְקֵתָא מִן בֵּית מְלָכָא תִתִּיב", לְמָה לְקָה דְּעֵבֵד הֵכִי? סְבַר: אִי מְרָדוּ בִּי הִנְדָּאִי — אִיקְלָיִה בְּנוּרָא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי יב, ד.

33 מחר חדש

יהונתן אומר לדוד: "מחר חודש", כאשר השניים מתכננים כיצד לברר את כוונתו של שאול. הסוגריים מפנים למאמר על פסוק זה, העוסק בדבריו של יהונתן לדוד: "יואכזי אהיה לך למשנה".

I Samuel 20:18 שמואל א כ"י"ח

וַיֹּאמֶר־לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר הַחֹדֶשׁ וְנִפְקַדְתָּ כִּי יִפְקֹד מוֹשְׁבֶךָ:

And Jonathan said unto him: 'To-morrow is the new moon; and thou wilt be missed, thy seat will be empty

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

34 יהונתן אומר לדוד: "אתה תמלוך על ישראל, ואני אהיה לך למשנה". הסוגריים מפנים למאמר המפתח את הנושא הזה.

I Samuel 23:17 שמואל א כ"ג:י"ז

וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶל־יִשְׂרָאֵל כִּי לֹא תִמְצָאָה יָד שְׂאוּל אָבִי וְאַתָּה תִּמְלֹךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְאֲנִכִּי אֶהְיֶה־לְךָ לְמִשְׁנָה וְגַם־שְׂאוּל אָבִי יָדַע כֵּן:

And he said unto him: 'Fear not; for the hand of Saul my father shall not find thee; and thou shalt be king over Israel, and I shall be next unto thee; and that also Saul my father knoweth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 8

35 שהיא מדרס תחת כפות רגלי הכל

המדרש, על ההבטחה שזרעו של אברהם יהיה כעפר הארץ, אומר שרומסים את העפר; בפירוש שם מוסבר שכולם רומסים אותו. בהערה של קה"ת מובא הדבר כמקור לשפלותה של הארץ.

Bereshit Rabbah 41:9 בראשית רבה מ"א:ט'

וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה גוי ושמתני את זרעך כעפר הארץ. מה עפר הארץ, מסוף העולם ועד סופו, כך בניך יהיו מפורזים מסוף העולם ועד סופו. ומה עפר הארץ אינו מתברך אלא במים, אף ישראל אינו מתברך אלא בזכות התורה, שנמשלה למים. ומה עפר מבלה את כלי מתכות והוא קיים לעולם, כך ישראל כל עובדי כוכבים בטלים והם קיימים. ומה עפר, עשויה דייש, אף בניך, עשוין דייש לעובדי כוכבים, הדא הוא דכתיב (ישעיה נא): ושמתיה ביד מוגיך וגו'. מה ...

For all the land that you see, I will give to you, and to your "descendants, forever" (Genesis 13:15). "I will render your descendants like the dust of the earth; if a man could count the dust of the earth, so your descendants shall be counted" (Genesis 13:16). "The L-rd said to Abram, after Lot parted... For all the land that you see, I will give to you...I will render your descendants like the dust of the earth" - just as the dust ... of the earth is found from one end

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

ראה ב"ר פמ"א, ט: ומה עפר עשוי דייש. ובמ"כ שם: הכל דשין עלי. וראה גם בלקו"ש ח"כ ע' 310.

הערת קה"ת

ר"ה ד, א. ראה אוה"ת ויקרא כרך ב ע' תמד. כרך ג ע' תשעה.

41 קול דממה דקה

בחורב ה' לא היה ברוח, ברעש או באש; אחרי האש בא "קול דממה דקה". המאמר מיישם את הביטוי על ההשתחויה בתפילת שמונה עשרה, מדרגת התפילה השקטה וה"דוממת".

I Kings 19:12 מלכים א י"ט:י"ב

ואחר הרעש אש לא באש ה' ואחר האש קול דממה דקה:

and after the earthquake a fire; but the L-RD was not in the fire; and after the fire a still small voice

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 9

42 יוסף לשון תוספת ורבו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ע"י לעיל לא, א.

43 צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה

"הצדיק יפרח כתמר; כארז בלבנון ישגה". המאמר מיישם זאת על יוסף הצדיק, שטבעו לצמוח ולהתעלות.

Psalms 92:13 תהילים צ"ב:י"ג

צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה:

The righteous shall flourish like the palm-tree; He shall grow like a cedar in Lebanon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צב, יג. בבוך וישב — גוכתי"ק הצ"צ, לא מובא פסוק זה.

44 לגבי המלי שנק' דומם כמ"ש כמ"א באריכות

שם, בדיון שמתחיל בעמוד 57d בארבע הבחינות — דומם, צומח, חי ומדבר — מסביר לקוטי תורה שהאותיות שבמחשבה ובדיבור למעלה הן בבחינת "דומם", ואילו המדות העליונות הן בבחינת "צומח": הן גדלות כמו צמחים, ובוזא יש קטנות וגדלות. גם את הארז והאזוב של פרה אדומה הוא מפרש כך.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת פ' חקת נו, ד ואילך.

45 עץ ארז ואזוב

הכהן משליך "עץ ארז ואזוב" ותולעת שני אל האש שבה נשרפת הפרה האדומה. המאמר מפרש את הארז הגבוה ואת האזוב הנמוך כשלבים הבשלים והבלתי־בשלים של המדות.

Numbers 19:6 במדבר י"ט:ו

ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת וְהִשְׁלִיךְ אֶל־תּוֹךְ שַׁרְפַּת הַפָּרָה:

And the priest shall take cedar-wood, and hyssop, and scarlet, and cast it into the midst of the burning of the heifer

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

46 שהאזוב הוא בחי' הקטנות

מילון קבלי, המובא כמקור לכך שהאזוב הוא בחינת הקטנות. לקוטי תורה על חוקת מצטט אותו שם כמכנה את האזוב יסוד, ה"י הקטנה", המחוברת לארז.

הערת קה"ת

מא"א, א, נד. לקו"ת חקת ס, ד.

פסוקה 11

47 ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני

יהודה ניגש ליוסף ואומר: "בבקשה, אדוני". המאמר מפרש את המילה "בי" — "בתוכי" — כמלמדת שהשפע מיוסף ימשך לתוך יהודה.

Genesis 44:18 בראשית מ"ד:י"ח

ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני יְדַבֵּר־נָא עִבְדְּךָ דָּבָר בְּאָזְנֵי אֲדֹנִי וְאֶל־יְהוָה אִפְּךָ בְּעִבְדְּךָ כִּי כְמוֹךָ כִּפְרָעָה:

Then Judah came near unto him, and said: 'Oh my lord, let thy servant, I pray thee, speak a word in my lord's ears, and let not thine anger burn against thy servant; for thou art even as Pharaoh

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

48 ויאמר בי אדוני פ"י שבו יומשך השפע מיוסף הצדיק

הרבי שואל שם מדוע נאמר "כו": מכיוון שיהודה הוא שביקש מיוסף, לכאורה היה עליו לבקש שיוסף ימשיך את ההשפעה אליו. השאלה נידונה שם בהרחבה.

הערת קה"ת

בד"ה ודוד עבדי תשל"ב מדייק בתי שבו דלכאורה כיון שיהודה ביקש זה מיוסף הרי היה צריך לבקשו שהוא (יוסף) ימשיך השפע אליו, ע"ש באריכות. וראה שם הערה 29 והערה 33.

49 וכמבואר בזהר דויגש

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ר, א.

50 ויגש היינו תקרובתא עלמא בעלמא

הזהר מסביר את הביטוי "ויגש" כהתקרבות של עולם לעולם, כדי שיתאחדו. המאמר מזהה את שני העולמות כמלכות וז"א.

Zohar, Vayigash 2:15-3:26 ספר הזהר, ויגש ב'ט"ו-ג'י:כ"ו

THEN JUDAH CAME NEAR UNTO HIM. This was an approach of one world to another so as to join together. For Judah was king and Joseph was king, and they came nearer and nearer to each other until they united. R. Judah opened a discourse on the text: For, lo, the kings assembled themselves, etc. (Ps. 48, 5). 'This is an allusion', he said, 'to Judah and Joseph, who were both kings and joined together in an altercation. For Judah had gone surety for Benjamin ... and pledged himself to his

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

51 הערת קה"ת מפנה Zohar, Vayigash 2:22 למילים האלה.

Zohar, Vayigash 2:22 ספר הזהר, ויגש ב'י:כ"ב

פסוקה 12

52 אבא יסד ברתא

אחד המקומות שבהם הזהר אומר "אבא יסד ברתא", המובאים בהערה של קה"ת: חכמה מכוננת את מלכות.

Zohar III, 248a זח"ג רמח, א

Tikkunei Zohar, Tikkun 21 • 61b:4-5 תקו"ז תיקון כא

וכד אית בישראל משכילים בחכמה דאיהי י' מחשבה עלאה. ידעין לזרקא לה להאי אבנא דאיהי בת יחידה לההוא אתר דאתגורת בגין

58 בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה

ה' בחכמה יסד ארץ, כונן שמים בתבונה". הסוגריים מפנים לדיון בפסוק זה, שבו "ארץ", מלכות, מיוסדת על חכמה, כמו במאמר "אבא יסד ברתא".

Proverbs 3:19 משלי ג:י"ט

ה' בַּחֲכָמָה יָסַד אֶרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בַּתְּבוּנָה:

The L-RD by wisdom founded the earth; By understanding
He established the heavens

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

59 ועמשי"ל . להבין הטעם שנשתנה יצירת

המאמר שואל מדוע גוף האדם נוצר בשונה מכל שאר הברואים: הצמחים ובעלי החיים הוצאו מן הארץ בשלמות, הגוף וכוח החיים יחד, כאמצעות דבר ה'. בהמשך הוא מסביר את הפסוק "בחכמה יסד ארץ": הדומם מתהווה מחכמה בלבד, ולכן גופו של אדם, המייצג את החכמה, היה דומם.

הערת קה"ת
לעיל ג, ד ואילך.

פסוקה 13

60 וזהו מ"ש בהפטר

ההערה מביאה מאמר זה כדי להצביע על הקשר בין מאמר זה להפטר.

הערת קה"ת

ראה ד"ה ויגש תשמ"ו. לקו"ש חט"ו ע' 413.

61 וקרב אותם אחד אל אחד

הנביא מצטווה לקרב את שני המקלות זה אל זה, כדי שיהיו לאחד בידו.

Ezekiel 37:17 יחזקאל ל"ז:י"ז

וְקָרַב אֹתָם אֶחָד אֶל־אֶחָד לֵךְ לַעֲצֹת אֶחָד וְהָיוּ לְאֶחָדִים בְּיָדְךָ:

and join them for thee one to another into one stick, that
they may become one in thy hand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

62 הנה אני לוקח את עץ יוסף

ה' ייקח את מקל יוסף, עם שבטי ישראל חבריו, ויחבר אותו למקל יהודה, כך שיהיו לאחד.

Ezekiel 37:19 יחזקאל ל"ז:י"ט

דַּבֵּר אֲלֵהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי ה' הִנֵּה אֲנִי לֹקֵחַ אֶת־עֵץ יוֹסֵף אֲשֶׁר בְּיַד אֶפְרַיִם וְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל חִבְרוּ וְנָתַתִּי אוֹתָם עָלָיו אֶת־עֵץ יְהוּדָה וְעָשִׂיתִם לַעֲצֹת אֶחָד וְהָיוּ אֶחָד בְּיָדִי:

say into them: Thus saith the L-rd GOD: Behold, I will take
the stick of Joseph, which is in the hand of Ephraim, and the
tribes of Israel his companions; and I will put them unto
him together with the stick of Judah, and make them one
stick, and they shall be one in My hand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

63 בהפטר דפ' ויגש . ועבדי דוד מלך עליהם

ה' אומר ליחזקאל לקחת מקל אחד ליהודה ומקל אחר ליוסף, מקל אפרים. קטע זה הוא ההפטר של פרשת ויגש.

Ezekiel 37:16 יחזקאל ל"ז:י"ז

וְאַתָּה בֶן־אָדָם קַח־לְךָ עֵץ אֶחָד וּכְתֹב עָלָיו לַיהוּדָה וּלְבְנֵי יִשְׂרָאֵל חִבְרוּ וְלָקַח עֵץ אֶחָד וּכְתֹב עָלָיו לְיוֹסֵף עַץ אֶפְרַיִם וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל חִבְרוּ:

And thou, son of man, take thee one stick, and write upon'
it: For Judah, and for the children of Israel his companions;

דברתא באבא אתעבדית. הה"ד יי' בחכמה יסד ארץ. בחכמה דאיהו אבא יסד ברתא דאיהו ארץ הדום רגליו וההוא חוט דילה איהו ו'. דאבנא דאיהו תנא. עטרי על רישיה עטרה דס"ת. ובגינה אתמר ודאשתמש בתנא חלף איהו כתר תורה ודא'. דתלת כתרין אינון כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות. וכתר תורה (נ"א וכתר שם טוב) על גבייהו.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

זח"ג רמח, א. רנו, ב. רנח, א. ת"ז תי' כא. ראה לעיל ד, ג.

53 ונחנו מה

משה ואהרן אומרים: "ונחנו מה". המאמר מכנה זאת הביטול של יראה עילאה, מדרגתו של משה רבינו.

Exodus 16:7 שמות ט"ז:ז

וּבֹקֶר וְרֵאִיתֶם אֶת־כְּבוֹד ה' בְּשָׁמְעוֹ אֶת־תְּלַנְתִּיכֶם עָלֶיה' וְנָחֲנוּ מָה כִּי תִלְיִנוּ עָלֵינוּ:

and in the morning, then ye shall see the glory of the L-RD;
for that He hath heard your murmurings against the L-RD;
'?and what are we, that ye murmur against us

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

54 לקמן ע"פ יהודה אתה

זהו המאמר על "יהודה אתה יודוך אחיך", המופיע בהמשך תורה אור. הוא מסביר שההודאה של יהודה, כשהיא מתגלה, היא ביטול הנעלה מאהבתם ויראתם של ראובן ושמעון; היא ההשתחויה בתפילת שמונה עשרה, הנאמרת בלחש, בדומה ל"קול דממה דקה" שבא לאחר אש האהבה.

הערת קה"ת

מה, ב.

55 יהודה אתה

יעקב מברך את יהודה: "יהודה, אתה יודוך אחיך". פסוק זה פותח מאמר מאוחר יותר בתורה אור, שאליו מפנה הסוגריים.

Genesis 49:8 בראשית מ"ט:ח

יְהוּדָה אַתָּה יוֹדוּךְ אֲחִיךָ יָדְךָ בְּעֶרֶךְ אֲבִיךָ יִשְׁתַּחֲווּ לָךְ בְּנֵי אֲבִיךָ:

Judah, thee shall thy brethren praise; Thy hand shall be on
the neck of thine enemies; Thy father's sons shall bow down
before thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

56 ע"פ מאמר הזהר פ' אמור

ההערה מזהה את המאמר על הזהר בפרשת אמור, שאליו מפנה הטקסט, עם המאמר שנדפס בקובץ ביאורי הזהר של אדמו"ר האמצעי.

הערת קה"ת

ביאורי הזהר לאדה"א ע, ב.

57 וגם אמנה אחותי בת אבי

אברהם אומר על שרה: "וגם אמנה אחותי בת אבי היא". הסוגריים מפנים למאמר על דברי הזהר על פסוק זה בפרשת אמור.

Genesis 20:12 בראשית כ':י"ב

וְגַם־אִמְנָה אַחֲתִי בַת־אָבִי הוּא אֶךְ לֹא בַת־אִמִּי וְתִהְיֶה־לִּי לְאִשָּׁה:

And moreover she is indeed my sister, the daughter of my
father, but not the daughter of my mother; and so she be-
came my wife

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

69 והיה מספר בני

"והיה מספר בני ישראל כחול הים". פסוק זה פותח את המאמר שאליו מתייחסת ההערה שבסוגריים.

Hosea 2:1 הושע ב':א'

וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִמָּד וְלֹא יִסָּפֵר וְהָיָה בְּמִקְוֵם אֲשֶׁר־יֹאמַר לָהֶם לֹא־עַמִּי אַתֶּם יֹאמַר לָהֶם בְּנֵי אֱלֹהִים:

Yet the number of the children of Israel shall be as the sand of the sea, which cannot be measured nor numbered; and it shall come to pass that, instead of that which was said unto them: 'Ye are not My people', it shall be said unto them: 'Ye are the children of the living G-d'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

70 ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו ושמו להם ראש אחד

הנביא מנבא שבני יהודה ובני ישראל, עשרת השבטים, יתקבצו תחת ראש אחד. כמו משל שני המקלות של יחזקאל, גם כאן מדובר באיחוד העתידי של יהודה ויוסף.

Hosea 2:2 הושע ב':ב'

וְנִקְבְּצוּ בְּנֵי־יְהוּדָה וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו וְשָׁמוּ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד וְעָלוּ מִן־הָאָרֶץ כִּי גָדוֹל יוֹם יְיָ־רַעַל:

And the children of Judah and the children of Israel shall be gathered together, and they shall appoint themselves one head, and shall go up out of the land; for great shall be the day of Jezreel.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

71 בדרוש ברכת הזימון

ההערה מציינת שהדרוש על ברכת הזימון שאליו מפנה הטקסט נמצא בחלק של הסידור העוסק בברכת המזון.

הערת קה"ת

סידור שער ברהמ"ז קב ב. ובאוה"ת פ' עקב הגהות ע"ז.

72 ע"פ מחר חדש בענין יהונתן ודוד

ההערה מביאה מקור זה כענין נוסף בענין יהונתן ודוד.

הערת קה"ת

לק"ת ברכה צו, א. וראה אוה"ת בראשית ו, ב. ואילך.

73 שתפשו הקב"ה לירבעם בן נבט

ההערה מביאה מקור זה לענין סיפורו של ירבעם בתלמוד.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת פ' שלח ע' תנ.

74 שתפשו הקב"ה לירבעם בן נבט ואמר לו חזור בך

התלמוד מספר שה' הפציר בירבעם לחזור בתשובה, ואמר שהוא, ירבעם ובנו של ישי יטיילו יחד בנן עדן; ירבעם סירב כששמע שבנו של ישי יהיה בראש. הטקסט עצמו מציין את המקום הזה (Chelek, 102a).

Sanhedrin 102a:17 סנהדרין ק"ב א'י"ז

"אחר הדבר הזה לא שב ירבעם מדרכו הרעה". מאי "אחר"? אמר רבי אבא: אחר שתפשו הקדוש ברוך הוא לירבעם בגדו, ואמר לו: חזור בך, ואני ואתה וכן ישי נטייל בגן עדן. אמר לו: מי בראש? בן ישי בראש. אי הכי, לא בעינא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

then take another stick, and write upon it: For Joseph, the stick of Ephraim, and of all the house of Israel his companions;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל לו, טז-כה. בספר השיחות תשנ"ב כרך א ע' 224 מבאר השייכות ועבדי דוד לפסוק ויגש אליו יהודה, ומציין לזח"א רה, ב (הנוכח לעיל). וראה שם בהערה 71 שמציין לכמה מקומות בדא"ח. וראה גם ד"ה ודוד עבדי תשלי"ב שתוכן שניהם הוא חיבור יהודה ויוסף, ע"ש בארוכה.

64 ועבדי דוד מלך עליהם

"ועבדי דוד מלך עליהם, ורועה אחד יהיה לכולם". נבואת האיחוד מסתיימת במלכות דוד, משבט יהודה.

Ezekiel 37:24 יחזקאל ל"ז:כ"ד

וְעַבְדֵי דָוִד מֶלֶךְ עָלֵיהֶם וְרוֹעֶה אֶחָד יִהְיֶה לְכָל־הַבָּשָׂטִי יִלְכוּ וְחֻקֹּתַי יִשְׁמְרוּ וַעֲשׂוּ אוֹתָם:

And My servant David shall be king over them, and they all shall have one shepherd; they shall also walk in Mine ordinances, and observe My statutes, and do them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

65 איוב מ"א

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פסוק ח.

66 נאמר על קשקשי הלווייתן, הצמודים כל כך זה לזה עד שאין אוויר ביניהם. המאמר מיישם זאת על האיחוד העתידי של יוסף ויהודה, ש"יגשו" זה לזה.

Job 41:8 איוב מ"א:ח'

אֶחָד בָּאֶחָד יִגְשׁוּ וְרוּחַ לֹא־יָבֵא בֵּינֵיהֶם:

One is so near to another, that no air can come between them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

67 ולא יכול יוסף להתאפק

יוסף לא יכול היה עוד להתאפק והתוודע אל אחיו. המאמר רואה בכך את החיבור של יוסף ויהודה.

Genesis 45:1 בראשית מ"ה:א'

וְלֹא־יָכַל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכָל הַנִּצָּבִים עָלָיו וַיִּקְרָא הוֹצִיאוּ כְלִיאִישׁ מֵעָלַי וְלֹא־עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהִתְוֹדַע יוֹסֵף אֶל־אֶחָיו:

Then Joseph could not refrain himself before all them that stood by him; and he cried: 'Cause every man to go out from me.' And there stood no man with him, while Joseph made himself known unto his brethren.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית מה, א.

68 ע"פ והי מספר בני

זהו המאמר על "והיה מספר בני ישראל" שאליו מפנה כאן הטקסט. בעמוד 6c מוסבר "ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו": יהודה, שעניינו "הפעם אודה", הוא העלייה מלמטה, וישראל הוא ההמשכה מלמעלה; כעת מדובר בשני ייחודים, העליון והתחתון, אך לעתיד לבוא יהיה "ראש אחד", להיות אחד באחד, והדברים חוזרים למאמר זה.

הערת קה"ת

לקו"ת במדבר ו, ג.

75 כי — יוסף נמשל לארז

ההערה מציינת מקור זה לעניין הדימוי של יוסף לארז.

הערת קה"ת

ראה משיחת ש"פ בשלח סה"ש תשמ"ט הערה 27.

פסוקה 14

76 אני ואתה ובן ישי נטייל בג"ע

הבטחת ה' לירבעם כפי שהיא מובאת בסיפור שבתלמוד, ושעליה מבוסס הקטע המצוטט בפסוקה 13 מתוך Chelek, 102a. המאמר מסביר אותה כאור אין סוף המאיר בשלושתם.

Sanhedrin 102a:17 סנהדרין ק"ב א:י"ז

"אחר תדבר הנה לא שב ירבעם מדרכו הרעה". מאי "אחר"? אמר רבי אבא: אחר שתפשו הקדוש ברוך הוא לירבעם בבגדו, ואמר לו: חזור בך, ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן. אמר לו: מי בראש? בן ישי בראש. אי הכי, לא בעינא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסוקה 15

77 גסות הרוח שבירבעם טרדתו

רב נחמן אומר שהגאוה של ירבעם הוציאה אותו מן העולם, מפני שחשש שהעלייה לרגל לירושלים תחזיר את המלוכה לבית דוד. המאמר קושר זאת לסירובו לתת לבן ישי לעמוד בראש.

Sanhedrin 101b:13 סנהדרין ק"א ב:י"ג

ומאי "וזה אשר הרים יד במלך"? אמר רב נחמן: שחלץ תפיליו בפניו. אמר רב נחמן: גסות הרוח שהיה בו בירבעם טרדתו מן העולם, שנאמר: "ויאמר ירבעם בלבו עתה תשוב הממלכה לבית דוד. אם יעלה העם הנה לעשות זבחים בבית ה' בירושלים ושב לב העם הנה אל אדניהם אל רחבעם מלך יהודה והרגני ושב אל רחבעם מלך יהודה".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

78 במ"א בענין המרגלים

ההערה מפנה לשם לדיון במרגלים, שהטקסט מזכיר כעניין שנתבאר "במקום אחר".

הערת קה"ת

ראה אוה"ת שלח ע' תג ואילך.

79 כולם אנשים

משה שלח את המרגלים, "כולם אנשים, ראשי בני ישראל". המאמר מפרש את המילה "אנשים" כביטוי לשורשם בצד הזכרי, ולכן לא חשו צורך ב"ארץ".

Numbers 13:3 במדבר י"ג:ג

וישלח אתם משה ממדבר פארן על־פי ה' כלם אנשים ראשי בני־ישראל הָמָה:

And Moses sent them from the wilderness of Paran according to the commandment of the L-RD; all of them men who were heads of the children of Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); Torat Emet 363 (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך likuteitorah.com/he/torah-ohr/vayigash/1/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק